

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, **Сокола Ігоря Васильовича**,
першого проректора ПЗ «Морський інститут післядипломної освіти
імені контр-адмірала Федора Федоровича Ушакова»

на дисертаційне дослідження Барсук Світлани Леонідівни

**«Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення
майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу»**,

подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
в спеціалізовану вчену раду К67.051.02 в Херсонському державному університеті

Дослідження Барсук Світлани Леонідівни присвячено важливій та актуальній проблемі формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу. Адже формування іншомовного професійного мовлення для майбутніх моряків є актуальною, оскільки існує постійний попит у висококваліфікованих українських моряках, які можуть вільно спілкуватися у англійськом середовищі. В умовах глобалізації економічних процесів перед вищими навчальними закладами що готують моряків стоїть завдання підготувати курсантів до ефективного професійно-орієнтованого спілкування англійською мовою на рівні компетентного володіння нею. Тому постає необхідність у впровадженні в навчання англійській мові підходів заснованих на засадах комунікативно-когнітивного підходу.

Авторкою дисертаційного дослідження було виявлені суперечності між:

- потребою на ринку праці у висококваліфікованих фахівцях морського профілю, які працюють в іншомовному середовищі, та рівнем володіння англійською професійною мовою, що не відповідає сучасним галузевим стандартам;
- бажанням майбутніх судноводіїв до поглибленого вивчення англійської мови в її діалогічній формі та відсутністю розробленої моделі та методики її практичної реалізації;
- об'єктивними вимогами до створення міжнародного інформаційного обміну на високопрофесійному рівні й невідповідністю майбутніх судноводіїв до комунікативної діяльності;
- розвитком нових технологій і підходів до навчання іноземній мові за професійною вузькогалузевою спеціалізацією та відсутністю навчально-методичного забезпечення, спрямованого на формування іншомовного професійного діалогічного мовлення курсантів.

З метою розв'язання визначених суперечностей була сформульована мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально реалізувати педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного мовлення.

Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (290 найменувань), 10 додатків. Робота містить 19 таблиць, 11 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 252 сторінки, з них основного тексту – 196 сторінок.

У **вступі** дисертанткою обґрунтовано актуальність і ступінь розкриття проблеми дисертаційної роботи; визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи та базу дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи; подано відомості про апробацію основних положень та отриманих результатів наукового дослідження, наведено інформацію про структуру та обсяг дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* визначено сутність поняття «іншомовне професійне діалогічне мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу», охарактеризовано критерії, показники на рівні сформованості іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу; науково обґрунтовано й експериментально перевірено дидактичну модель і методику формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу, яка містить цільовий, процесуальний, змістовий, контрольний-операційний компоненти та моніторинг рівнів сформованості іншомовного професійного діалогічного мовлення;
- *уточнено* сутність поняття «іншомовне професійне мовлення»;
- *подальшого розвитку* набули положення щодо впровадження в навчальний процес майбутній судноводіїв методів, засобів, технологій навчання іноземній мові з метою підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних до професійної мовленнєвої взаємодії в ділових ситуаціях спілкування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці педагогічних умов формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу, відборі змісту навчання професійно-орієнтованій англійській мові,

застосуванні авторської методики у процес іншомовної професійної підготовки майбутніх судноводіїв на основі розробленого навчально-методичного забезпечення.

У **першому розділі** «Теоретичні аспекти формування іншомовного професійного діалогічного мовлення на засадах комунікативно-когнітивного підходу» здійснено аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми, охарактеризовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження, надано авторське визначення поняттю «іншомовне професійне діалогічне мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу».

Авторкою визначено, що формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу визначено, як процес удосконалення вмінь професійного діалогічного мовлення через організацію активної мовленнєвої взаємодії курсантів у професійно-орієнтованих ситуаціях. Розглядаючи процес мовлення як функцію свідомості, що спрямована на передачу думок, суджень, почуттів із метою впливу на іншу людину, у контексті роботи визначено, що іншомовне професійне діалогічне мовлення як респонсивний мовленнєвий акт, який відбувається в певній комунікативній ситуації професійного спілкування і є продуктом, спрямованим на взаємодію з адресантом, регламентованим нормами офіційної взаємодії та посадовими стосунками.

Також, у першому розділі дисертаційного дослідження визначено методи формування та методичні засоби навчання іншомовного професійного діалогічного мовлення.

Проаналізував навчально-методичні джерела дисертантка дійшла висновку про недостатню спрямованість сучасних вітчизняних та зарубіжних навчально-методичних посібників для навчання курсантів морських навчальних закладів іншомовному професійному діалогічному мовленню на засадах комунікативно-когнітивного підходу, удосконаленню вмінь, непідготовленого усного діалогічного мовлення з метою формування професійної іншомовної компетентності. З метою надолужити зазначену проблему авторкою дисертаційного дослідження було розроблено навчально-методичний посібник «Communication through Dialogues», який укладено з використанням автентичних професійно-орієнтованих матеріалів.

У **другому розділі** «Практика формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу» проаналізовано сучасний стан формування іншомовного професійного діалогічного мовлення курсантів вищих морських навчальних закладів, обґрунтовано критерії та показники, схарактеризовано рівні сформованості професійного діалогічного мовлення, проаналізовано результати констатувального етапу експерименту, виокремлено та теоретично

обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу.

З урахуванням змісту підготовки майбутніх судноводіїв дисертантом розроблено критерії та показники для рівнів визначення сформованості іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв:

- мотиваційний (наявність інтересу до вивчення англійської мови, бажання спілкуватися англійською мовою на професійні теми);
- комунікативно-репродуктивний (розуміння комунікативних намірів співрозмовників, уміння будувати функціональні типи професійного діалогу за зразком);
- комунікативно-креативний (творче мовленнєве самовираження партнерів по спілкуванню, уміння самостійно вести діалог на професійні теми)).

Означені критерії та показники дали можливість охарактеризувати рівні сформованості іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв. Для виявлення рівнів сформованості за кожним із критеріїв були запропоновані або вже відомі методики, або методики розроблялись та адаптувались безпосереднє до означеного дослідження.

Результати діагностування оброблялись методами математичної статистики, загальноприйнятими в педагогічних дослідженнях. Для статистичного підтвердження відсутності відмінностей між контрольною та експериментальною вибірками використовувався критерій Пірсона. Обробка результатів констатувального етапів виявила статистичну однорідність обох груп.

Аналіз наукової літератури, врахування специфіки навчання майбутніх судноводіїв надали можливість Барсуку Світлані Леонідівні визначити педагогічні умови формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв:

- забезпечення позитивної мотивації курсантів до оволодіння іншомовним професійним діалогічним мовленням;
- усвідомлення курсантами діалогічного мовлення як респонсивного мовленнєвого акту та впровадження в навчання когнітивних, комунікативних та респонсивних стратегій;
- занурення курсантів у навчальні професійно-орієнтовані ситуації.

У **третьому розділі** «Експериментальна перевірка педагогічних умов формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв» експериментально реалізовано визначені педагогічні умови, розроблено й апробовано дидактичну модель і авторську методику досліджуваного утворення, проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи та перевірено їх достовірність за допомогою методів

математичної статистики.

Формування іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв здійснювалося за спеціально створеною експериментальною методикою, в основу якої покладено дидактичну модель (стор.138), що включала цільовий, процесуальний, змістовий, контрольнo-операційний компоненти і моніторинг за трьома взаємопов'язаними і послідовними етапами її реалізації: когнітивним, комунікативно-ситуативним, професійно-діяльнiсним.

Дослідно-експериментальне навчання за авторською методикою сприяло змінам на рівні змісту, форм і методів навчання англійській мові майбутніх судноводіїв, позитивно вплинуло на мотивацію курсантів до навчання іноземній мові, про що свідчить моніторинг результатів експерименту.

Отримані дисертанткою в ході дослідження результати дозволяють вважати, що поставлені завдання виконані і мета дослідження досягнута. Достовірність та обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується кількома чинниками – системністю та логічністю викладення матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази, використанням результатів педагогічного дослідження.

Аналіз дисертаційної роботи та автореферату Барсук Світлани Леонідівни дозволяє дійти висновку, що дисертантка на високому рівні володіє методами концептуально-порівняльного та структурно-системного аналізу, планування й проведення наукового дослідження, узагальнення й аналізу одержаних результатів. Ідеї і висновки, що становлять суть дисертації, сформульовано нею самостійно. Положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, ґрунтовно викладені в опублікованих науково-методичних працях дисертантки. Кількість та повнота висвітлення положень дисертаційного дослідження у наукових публікаціях Барсук Світлани Леонідівни за темою дисертації відповідає чинним вимогам. Автореферат дисертації відображає зміст її основних положень.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Барсук Світлани Леонідівни, необхідно висловити деякі критичні судження:

1. Обґрунтовуючи актуальність проблеми дисертаційного дослідження, авторка виокремила протиріччя, однак, на жаль, в роботі немає чіткого пояснення яке з них, і на якому етапі, було розв'язано авторкою.
2. У дисертаційному дослідженні зазначено, що для оцінювання рівнів сформованості іншомовного професійного діалогічного мовлення майбутніх судноводіїв за критеріями було використано методики на виявлення у курсантів відповідних здібностей. Виникає питання: наскільки зазначені у дисертаційному дослідженні методики були об'єктивними, адже однією з складових цих методик є інтерв'ю?

3. Дисертаційна робота побудована на Галузевому стандарті вищої освіти для напряму підготовки 6.070104 Морський і річковий транспорт спеціалізації Судноводіння. У 2015 році постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 №266 запроваджено новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. У відповідності до нового переліку вже складено державний стандарт вищої освіти за спеціальністю 271 Річковий та морський транспорт. Виникає питання: наскільки результати зазначеного дисертаційного дослідження будуть актуальними для спеціальності за новим переліком?

4. В роботі зустрічається заміна курсантів морських навчальних закладів студентами.

Проте, слід зазначити, що зазначені зауваження і побажання не впливають на загальний науковий рівень дисертації та не піддають сумніву основні наукові результати, отримані дисертантом.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць дисертантки дає підстави зробити загальний висновок, що дисертаційне дослідження Барсук Світлани Леонідівни **«Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу»**, подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів робота Барсук Світлани Леонідівни **«Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу»**, відповідає нормативним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567. Що є підставою для присудження її автору Барсук Світлані Леонідівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Міжнародної Кадрової Академії, перший проректор ПЗ «Морський інститут післядипломної освіти імені контр-адмірала Федора Федоровича Ушакова»

 І.В.Сокол